

Från: Kave Noori <kave.noori@sdr.org>
Skickat: den 8 juli 2022 06:24
Till: Regionen
Ämne: Remissen av SOU 2022:11 om tolktjänst

Kategorier: Påbörjad Marielle

Till remissinstanser för SOU 2022:11

Dags för stärkt och mer samordnad tolktjänst

I tolktjänstutredningens betänkande *Handlingsplan för en långsiktig utveckling av tolktjänsten för döva, hörselskadade och personer med dövblindhet (SOU 2022:11)* som överlämnades till Socialminister Lena Hallengren i mitten på mars, föreslås en ny lag om tolktjänst för döva, hörselskadade och personer med dövblindhet. De förslag som föreslås i betänkandet kan komma att riva en del av de hinder som funnits många år för möjligheten till full delaktighet i samhällslivet och till jämlikhet i levnadsvillkor för döva, hörselskadade och personer med dövblindhet. Vi som företräder tolktjänstens målgrupper vill uttrycka vår positiva grundinställning till betänkandets förslag.

I mer än ett decennium har vi sett utredningar och promemorior som samstämmigt pekat på utmaningarna kring tolktjänst men nu har vi äntligen en möjlighet att uppnå en förbättrad tolktjänst.

Vi ser att flera förslag i betänkandet kan vara ett betydelsefullt steg i rätt riktning mot mer samordning. Exempelvis så ser vi positivt på förslaget om att stärka och samla insatser för tolk i arbetslivet hos Arbetsförmedlingen och att finansieringen för detta kopplas till prisbasbelopp vilket främjar långsiktighet i den nya insatsen.

Ett annat viktigt och bra förslag är det om inrättandet av en nationell funktion för samordning av tolktjänstfrågor som bland annat ska ha till uppgift att tillhandahålla information samt sammanställa statistik och annan data för en samlad nationell uppföljning av tolktjänsten samt vid behov samordna utvecklingsinsatser som rör tolktjänsten. Vår förhoppning är att ett bättre kunskapsläge ska skapa förutsättningar för att behov av tolk ska tillgodoses utifrån ett livsperspektiv där behoven av kommunikation är lika viktiga att möta oavsett om du är barn, ungdom, studerande, i arbetsför ålder eller senior.

Några andra betydelsefulla förslag handlar om att i den nya lagen säkerställa att ledsagning är ett delmoment i dövblindtolkning för personer med dövblindhet, att trygga finansieringen för bildtelefoni och distanstolkning som idag drivs av Post- och Telestyrelsen samt att skapa möjligheter för att fler på ett enkelt sätt ska kunna använda skrivtolk på distans.

Självklart ser vi att det finns mer som kan göras än det som föreslås av utredningen men flera av dess förslag är en bra och viktig början. Ni som är remissinstanser har nu ett guldåge att lyssna på oss som behöver förlita oss till en fungerande tolktjänst för att få samma livschanser som alla andra.

Vi har väntat länge nog och vi förväntar oss nu att betänkandets förslag, efter remissförfarandet, blir verklighet.

För er som vill ta del av mer utförliga kommentarer och synpunkter har vi nedan länkat till remissvaren från Hörselskadades Riksförbund (HRF) och Sveriges Dövas Riksförbund (SDR). Ni kan också kontakta vart och ett av förbunden nedan genom deras respektive kontaktperson.

HRF:s remissvar: <https://hrf.se/app/uploads/2022/06/20220509-3-Handlingsplan-for-en-langsiktig-utveckling-av-tolktjansten...-SOU-2022-11.pdf>

SDR:s remissvar: <https://sdr.org/app/uploads/2022/06/remissvar-forstarkt-tolktjanst-sveriges-dovas-riksforbund-slugiltig.pdf>

Med vänliga hälsningar

Åsa Henningsson

Förbundsordförande Sveriges Dövas Riksförbund (SDR)

Kontaktperson: Kave Noori

Epost: kave.noori@sdr.org

www.sdr.org

Mattias Lundekvam

Förbundsordförande Hörselskadades Riksförbund (HRF)

Kontaktperson: Andreas Stjärnström

Epost: andreas.stjarnstrom@hrf.se

Telefon: 070-6190257

www.hrf.se

Klas Nelfelt

Förbundsordförande Förbundet Sveriges Dövblinda (FSDB)

Kontaktperson: Neven Milivojevic

Epost: neven@neven.se

Telefon: 070-6390068

www.fsdb.org

Jan Höglund

Förbundsordförande Riksförbundet DHB

Kontaktperson Jan Höglund

Mail: jan.hoglund@dhb.se

Mobil: 070-365 11 19

www.dhb.se

Johanna Forsberg

Förbundsordförande Unga Hörselskadade (UH)

Kontaktperson: Jonathan Elebjörk Wahlström

Epost: jonathan.elebjork.wahlstrom@uh.se

Telefon: 070-8140994 (endast sms)

www.uh.se

Malin Lindén

Förbundsordförande Dövblind Barn och Ungdom (DBU)

Kontaktperson: Neven Milivojevic

Epost: neven@neven.se

Telefon: 070-6390068

<https://www.facebook.com/dovblindbarnochungdom/>

Dnr 20220509-3

Hörselskadades Riksförbund
Box 1068, 164 25 Kista
besök: Isafjordsgatan 30B, Kista
tel: +46 (0)8-457 55 00
e-post: hrf@hrf.se
www.hrf.se • www.hörsellinjen.se

2022-06-27

Till
Socialdepartementet S2022/01621
s.remissvar@regeringskansliet.se
s.sof@regeringskansliet.se

Handlingsplan för en långsiktig utveckling av tolktjänsten för döva, hörselskadade och personer med dövblindhet, SOU 2022:11

Inledning

Hörselskadades Riksförbund (HRF) är en medlemsorganisation som tillvaratar intressen för 1,5 miljoner hörselskadade i Sverige. För en mindre andel av målgruppen är tolktjänst en livsviktig samhällstjänst som är helt avgörande för hörselskadades delaktighet i skola, arbetsliv och samhällsgemenskapen. HRF vill lämna våra yttranden till ovan nämnda betänkande.

Inledningsvis vill vi poängtera att vi är mycket positiva till de allra flesta förslagen i betänkandet. De är viktiga steg framåt för tolktjänsten och för tolkanvändarna. Vi förordar därför att regeringen skyndsamt sätter igång arbetet med att genomföra handlingsplanen för en långsiktig utveckling av tolktjänsten – samt att i genomförandet tar hänsyn till de synpunkter vi lämnar.

HRFs synpunkter på delar i betänkandet

HRF tillstyrker i stora delar betänkandets olika förslag. Vi vill särskilt lyfta fram några av förslagen och påpeka att det finns brister i andra förslag.

Utmärkt förslag om ett samlat och förstärkt tolkstöd i arbetslivet (8.2)

HRF välkomnar förslagen om ett samlat och förstärkt tolkstöd i arbetslivet (8.2). Det är utredningens enskilt viktigaste förslag som bidrar till att öka hörselskadades möjlighet att delta i arbetslivet på lika villkor. Allra viktigast med förslaget är att tolkstöd ska kunna användas till alla situationer i arbetslivet (8.2.3) vilket täcker behovet på ett bättre sätt och gör hörselskadade mer delaktiga i arbetslivet. Det innebär också ett betydligt högre grad av självbestämmande då tolkanvändaren själv, tillsammans med sin arbetsgivare, kan bestämma hur de vill använda tolkstöd i arbetslivet. Vi tillstyrker också förslagen om att samla ansvaret för tolkstöd i arbetslivet till en aktör (8.2.1), vilket minskar gränsdragningsproblematiken och underlättar för tolkanvändaren.

Vidare tillstyrker vi att det är bra att både tillföra mer resurser och att indexera storleken på bidraget (8.2.4).

HRF vill betona att det är helt avgörande att Arbetsförmedlingen förbättrar sina administrativa rutiner för tolkstöd i arbetslivet om förslaget i betänkandet ska fungera som avsett. En principiell viktig sådan fråga är att en tolkanvändare inte ska behöva vara inskriven som arbetssökande på myndigheten för att erhålla tolkstöd i arbetslivet. Vi delar utredningens bedömning att rutinerna behöver vara så tydliga och enkla som möjligt både för tolkanvändare och arbetsgivare.

En nationell funktion för samordning av tolktjänstfrågor (14.2)

HRF välkomnar förslaget om att inrätta en nationell funktion för samordning av tolktjänstfrågor (14.2). Eftersom det finns många huvudmän och olika ansvariga för tolktjänst är det naturligt att staten tar ett särskilt ansvar för samordning av gemensamma frågor för olika aktörer inom tolktjänsten. Tolktjänst är ett litet men komplext samhällsområde där det är både effektivt och viktigt för utvecklingen, styrningen och den nationella likvärdigheten av tolktjänsten att samla kunskap och kompetens i en nationell funktion. HRF är därför mycket positiva till förslaget och poängterar att det är viktigt att den nationella funktionen tilldelas erforderliga resurser. HRF har i många år drivit krav på ett nationellt samordnat ansvar och huvudmannaskap för hela tolktjänsten, vilket den här utredningen tyvärr inte haft mandat att föreslå. En nationell funktion för samordning av tolktjänstfrågor är ett steg i rätt riktning där staten tar ett större ansvar för en sammanhållen och kunskapsstyrd utveckling av tolktjänsten. Vidare delar vi utredningens bedömning att Myndigheten för delaktighet kan vara rätt myndighet för den nationella funktionen.

Regionerna har under lång tid försökt skapa gemensamma lösningar för tolktjänsten utan att lyckats. Bland annat fick Västra Götalandsregionen statliga pengar 2016 för att tillsammans med andra regioner utreda möjligheterna för en nationell distanstolkningsfunktion utan resultat. Och den regiongemensamma beställningsportal för tolktjänst, som flera regioner arbetat med i över sex år, är fortfarande inte en gemensam lösning. HRF välkomnar därför att den nationella funktionen involveras i att hitta lösningar på dessa viktiga frågor.

HRF vill, utöver vad utredningen föreslår, att den nationella funktionen för samordning av tolktjänstfrågor även ska ha ett ansvar att ta fram vägledande riktlinjer för prioriteringar enligt förslaget som beskrivs i 7.4.3. Vi delar inte utredningens bedömning att regionerna klarar av att gemensamt skapa den typen av gemensamma lösningar utifrån regionernas olika förutsättningar för att bedriva tolktjänst. Tvärtom finns det som vi visat ovan flera exempel på regionerna misslyckats med att skapa gemensamma lösningar på området.

Obokad skrivtolkning på distans – viktigt för hörselskadade (10.3)

HRF tillstyrker förslaget om att Post- och telestyrelsen (PTS) ska analysera behovet av en obokad distanstolkningsfunktion med skrivtolk och möjligheterna att tillhandahålla en sådan funktion på nationell nivå. Det är viktigt att tjänsten inte begränsas till de samtalsförmedlande tjänster som PTS har ansvar för idag. Obokad skrivtolkning måste

fungera flexibelt i så många olika sammanhang som möjligt, till exempel i olika digitala mötesplattformar och e-tjänster.

HRF välkomnar även förtydligandet om att obokad teckenspråkstolkning på distans ska vara en del av Post- och telestyrelsens (PTS) uppdrag (10.2).

Det behövs lösningar för distanstolkning (10.4)

HRF tillstyrker förslaget om att flera aktörer gemensamt får i uppdrag att göra en förstudie om hur en regiongemensam distanstolkningsfunktion kan organiseras, regleras och finansieras. Det har varit tydligt inte minst under coronapandemin hur olika förutsättningar det varit i olika regioner för distanstolkning – inte minst när det gäller skrivtolkning. HRF vill göra ett medskick att det är viktigt att användarperspektivet vägs in när det gäller utformningen av en sådan tjänst. Utredningen har i sitt resonemang haft stort fokus på utförarperspektivet. En tjänst för distanstolkning behöver vara enkel att använda, enkel att beställa samt ge användaren möjlighet att påverka hur text eller bild presenteras. Bland annat behöver det vara möjligt att visa både skriv- och teckenspråkstolkning i olika digitala mötesplattformar och e-tjänster.

Regionernas ansvar regleras i ny lag om tolktjänst

HRF är positiva till att bryta ut frågor om tolktjänst från hälso- och sjukvårdslagen och skapa en lag om tolktjänst som mer har ett tillgänglighets- och språkperspektiv snarare än sjukvårdsperspektiv. Vi är också positiva till flera av de förstärkningar som gjorts i skrivningarna bland annat att tolktjänst för vardagstolkning så långt som möjligt ska genomföras i samråd med den enskilde (7.4.1) samt att regionerna får en utökad serviceskyldighet mot tolkanvändaren att samordna tolktjänst (7.5). Generellt delar vi utredningens bedömning att förslagen om ny lag om tolktjänst i kombination med förslag om ett samlat och förstärkt tolkstöd i arbetslivet kommer att minska gränsdragningsproblemen och underlätta för tolkanvändarna.

Utredningens förslag om en formaliserad process för klagomålshantering och tillsyn (7.9) kan innebära en viss förstärkning mot hur tolktjänst hanteras inom hälso- och sjukvårdslagen idag. HRF önskar att hanteringen av klagomål belyses särskilt i den uppföljning som ska göras efter tre år, enligt den föreslagna handlingsplanen.

HRF tillstyrker förslaget om att det i den nya lagen ska tydliggöras att ledsagning ska ingå i tolktjänst för personer med dövblindhet och delar utredningens bedömning att det råder samstämmighet kring att ledsagning ingår som ett av tre delmoment vid dövblindtolkning (7.4.2). Vi ställer oss dock avvisande till den del av förslaget som begränsar momentet ledsagning vid dövblindtolkning genom att endast föreslå *viss* ledsagning vid dövblindtolkning. Denna begränsning skulle vidmakthålla de utmaningar för tolkanvändare och de gränsdragningsproblem mellan huvudmän som beskrivs i 5.2.3 och 5.3.2 och det finns inte heller några data som påvisar att detta skulle vara mer kostnadseffektivt för det offentliga totalt. Vi delar utredningens syn att stödet vid förflyttning vid dövblindtolkning dessutom är kvalificerat genom att det innehåller momenten syntolkning och tolkning av vad som sägs och på så sätt skiljer sig från andra ledsagarinsatser. Mot den bakgrunden avstyrker vi att denna begränsning skrivs in i kommande lagstiftning.

HRF delar inte utredningens bedömning om att lagen om tolktjänst inte kräver reglering för behandling av personuppgifter (7.11). Vi är oroliga för att känsliga uppgifter om tolkanvändarnas funktionsnedsättning kan komma att behandlas felaktigt. HRF hänvisar till yttrande från Integritetsskyddsmyndigheten¹.

Ansvars- och finansieringsprincipen är inte tillämplig på tolktjänst (6.2.3)

HRF motsätter sig kraftigt utredningens analys och slutsats om tillämpningen av ansvars- och finansieringsprincipen när det gäller tolktjänst. Eftersom det saknas fakta och statistik om i vilken utsträckning ansvars- och finansieringsprincipen tillämpas inom tolktjänst går det inte att säga att principen är grundläggande för en långsiktig och hållbar utveckling av tolktjänsten. Den mest logiska slutsatsen utredningen borde dragit utifrån de fakta de presenterat är att kompletterande lösningar är framgångsrikt för en hållbar utveckling av tolktjänsten. Utredningen har dessutom förtjänstfullt också föreslagit fler kompletterande lösningar, till exempel tolkstöd i arbetslivet, med just hållbarhet som argument. I övrigt stödjer HRF det särskilda yttrandet till utredningen av expert Isabella Hagnell Westermarck i den del som handlar om ansvars- och finansieringsprincipen². HRF menar därför att ansvars- och finansieringsprincipen inte är tillämplig på tolktjänst.

Finansieringen är inget hinder för genomförande av handlingsplanen (15.7.2)

HRF delar utredningens bedömning om att det är viktigt med en långsiktig och hållbar finansiering av tolktjänsten. Utredningens viktigaste förslag om ett samlat och förstärkt tolkstöd i arbetslivet föreslås finansieras inom Arbetsförmedlingens anslag 1.4 *Lönebidrag och Samhall mm* och att motsvarande medel som föreslås tillförs det anslaget för att motverka risker för undanträngningseffekter.

HRF delar den bedömningen som utredningen gör om att det är ett klokt sätt att finansiera ett samlat och förstärkt tolkstöd i arbetslivet. Vi ifrågasätter dock att risken för undanträngningseffekter skulle vara särskilt stor. Det saknas argument för det. Tvärtom, precis som utredningen noterat, har det finansiella utrymmet i anslag 1:4 varit betydligt större än vad förslaget om tolktjänst i arbetslivet beräknas kosta (0,3-0,4 miljarder per år). Källa: Arbetsförmedlingens årsredovisning 2017-2021:

2017	1,2 miljarder
2018	0,8 miljarder
2019	- 0,3 miljarder
2020	1,1 miljarder
2021	1,3 miljarder

HRFs samlade bedömning är att det går att genomföra förslaget om ett samlat och förstärkt tolkstöd i arbetslivet oavsett om det krävs förstärkt anslag eller ej. Vi föreslår därför regeringen att:

¹ Yttrande från [Integritetsskyddsmyndigheten](#) 2022-06-20

² [SOU 2022:11](#), s 488 f.

1. I första hand genomföra förslaget enligt betänkandet
2. I andra hand genomföra förslaget inom befintlig ram genom Arbetsförmedlingens anslag 1:4, samt att utvärdera finansieringen i den av utredningen föreslagna uppföljning av handlingsplanen som ska göras efter tre år.

Avslutning

Sammanfattningsvis är de allra flesta förslagen i betänkandet ett stort steg i rätt riktning för en positiv utveckling av tolktjänsten och för att öka hörselskadades delaktighet i samhället. Det som krävs nu är handling. De senaste 15 åren har flera utredningar och initiativ tagits för att reformera tolktjänsten, utan att nödvändiga politiska beslut har fattats. Vi uppmanar därför regeringen att skyndsamt sätta igång arbetet med att genomföra förslagen i betänkandet utifrån de synpunkter som vi lämnat i vårt yttrande.

Vänliga hälsningar

Mattias Lundekvam
förbundsordförande, HRF

2022-06-23
Dnr: S2022/01621
Vårt dnr: 060/2022

Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se
s.sof@regeringskansliet.se

Yttrande över betänkandet Handlingsplan för en långsiktig utveckling av tolktjänsten för döva, hörselskadade och personer med dövblindhet, SOU 2022:11

Inledning

Sveriges Dövas Riksförbund, SDR, driver frågor, agerar kraftfullt och väcker opinion om våra mänskliga och demokratiska rättigheter. Vi arbetar för rätten och möjligheten att använda svenskt teckenspråk, samt driver på utvecklingen mot ett samhälle där det svenska teckenspråket har en självklar plats.

Våra ställningstaganden utgår från vårt handlingsprogram. SDR:s nuvarande handlingsprogram *Teckenspråk – En hållbar framtid för 2022 till 2025* är förankrat och utformat i samverkan med SDR:s regionala och lokala föreningar och organisationer. Målen har inspirerats av Agenda 2030 och de globala målen om hållbar utveckling. Att ingen ska lämnas utanför är den bärande principen för att uppnå målet om en hållbar utveckling. Det berör i hög grad också döva som i likhet med många människor lever i utsatthet, diskrimineras eller exkluderas i samhället. Förutom att utrota extrem fattigdom handlar principen också om att minska ojämlikheter och bekämpa diskriminering.

Genom ett gemensamt och socialt ansvarstagande kan vi tillsammans skapa ett samhälle där teckenspråk är självklart. I en hållbar framtid ser vi ett samhälle där rätten till språk, kommunikation, utveckling och delaktighet säkerställs, både för vår generation och kommande generationer. Vi vill minska ojämlikheten och öka tillgången till teckenspråk för alla människor, så att döva kan delta fullt ut i samhället.

Allmänt om betänkandet

Vi är positiva till att processen med en reformering av tolktjänsten går framåt och att förslaget gått ut på remiss. De flesta förslagen i handlingsplanen är steg i rätt riktning för att öka döva, hörselskadade och personer med dövblindhets deltagande i samhällslivet. Detta är den tredje statliga utredningen om tolktjänsten på 15 år, och nu är det dags för de förändringar som vi har väntat på.

Det är dock mycket viktigt att det fortsatta beredningsarbetet sker med utgångspunkt i våra kommentarer. På flera punkter anser vi att reformförslagen inte har varit tillräckligt ambitiösa i förhållande till vad vi som företrädare för döva i Sverige anser behövs. Nedan följer SDR:s synpunkter och farhågor som bör fångas upp i det fortsatta beredningsarbetet.

När tolktjänsten inte svarar mot behoven leder det till att döva riskerar sämre förutsättningar till delaktighet på arbetsmarknaden och i samhället, egen försörjning och socialt liv. Här är en fungerande tolktjänst med ett tydligt uttalat samhällsansvar en förutsättning för dövas delaktighet i alla sammanhang.

Våra synpunkter

Ansvars- och finansieringsprincipen (6.2.3)

SDR delar inte utredningens bedömning att det är ineffektivt eller oskäligt att införa ”kompletterande lösningar” på alla samhällsområden. SDR hade hellre sett att det offentliga tar fullt ansvar för att finansiera och tillhandahålla tolk i alla situationer som enskilda behöver tolk. För vidare resonemang om ansvars- och finansieringsprincipen, se betänkandet och det särskilda yttrandet av vår expert Isabella Hagnell Westermark under rubriken *Ansvars- och finansieringsprincipen är ingen rättsprincip*.

Tolktjänst för vardagstolkning (7.4)

SDR anser att det är positivt att utredningen resonerar kring målgruppen för tolktjänsten och att även personer med språkstörning och kognitiva nedsättningar har nytta av teckenspråk eller tecken som stöd. Samtidigt beklagar SDR att utredningen ansåg att den inte hade mandat att föreslå förändringar av målgruppen. SDR vill se att målgruppen för tolktjänsten breddas så att även personer med språkstörning och omyndiga barn till döva föräldrar inkluderas.

Personer med språkstörning

SDR upplyser att personer med språkstörning kan ha nytta av att lära sig teckenspråk eller tecken som stöd. En del personer med språkstörning kan ha stora svårigheter med att producera ord eller förstå ord och fraser. Teckenspråk kan hjälpa dem att överbrygga avståndet mellan vad de vill säga och vad de kan säga. Om de kan kommunicera med hjälp från tolkar kan detta leda till en betydande förbättring av deras livskvalitet. SDR rekommenderar därför att regeringen uppdrar åt den föreslagna nationella funktionen för samordning av tolktjänstfrågor att utreda hur personer med språkstörning kan inkluderas i tolktjänstens målgrupp.

Barn till döva föräldrar och barnkonventionen

SDR anser att även om tolktjänsten är uppbyggd kring konceptet stöd för personer med funktionsnedsättning, är det fortfarande viktigt att erkänna de behov som finns hos barn till döva föräldrar. Barn till döva föräldrar växer ofta upp med teckenspråk och har därför vanligtvis utmärkta kommunikationsfärdigheter. De är ofta mer bekväma med svenskt teckenspråk än talad svenska. Vi vill betona att särskilt unga barn till döva föräldrar kan behöva information och möjlighet att uttrycka sig på teckenspråk. Detta fungerar enligt samma logik som att barn som vuxit upp med ett annat talat modersmål än svenska kan behöva vägledning och stöd på sitt modersmål för att inte halka efter i sin kognitiva utveckling innan de behärskar svenska språket lika väl som sitt modersmål.

SDR anser i synnerhet att det utgör en brist att yngre barn till döva föräldrar saknar rätt och möjlighet att få tolk vid möten med skola, socialtjänst och generellt i kontakten med myndigheter. Barn till döva föräldrar och deras behov av och rätt till teckenspråkstolkning samt att få information på sitt modersmål bör ses som en självständig rätt som bör kunna härledas ur barnkonventionen och vad som utgör barnets bästa. SDR rekommenderar därför att regeringen uppdrar åt den föreslagna nationella funktionen för samordning av tolktjänstfrågor att utreda hur yngre barn till döva föräldrar kan inkluderas i tolktjänstens målgrupp.

Samordnad bokning och en ingång hänger nära samman frågan om huvudmannaskap (6.3.2) och Samordning av övrig tolktjänst för döva, hörselskadade och personer med dövblindhet (7.5)

SDR delar utredningens bedömning att frågan om en gemensam ingång och bokning av tolkuppdrag är mycket nära kopplad till huvudmannaskapet för tolktjänsten. När nu utredningen har landat i att inte föreslå ett samlat huvudmannaskap behöver den statliga styrningen i frågan öka menar SDR. Tolkanvändarna har begärt en väg in i flera år, men utvecklingen har gått långsamt.

En väg in leder till samordningsvinster för både samhället och individen. Oavsett vem som är betalare behöver individen bara ansöka om sitt tolkbehov via en plats. Eftersom SDR vill att även andra betalningsansvariga ska kunna ansluta sig till systemet, kan en sådan lösning minska den administrativa bördan när olika betalningsansvariga förhandlar, eftersom alla inblandade får bättre översikt över hela ärendet. Vi anser att en gemensam ingång är en viktig teknisk åtgärd som utgör ett komplement till den juridiska åtgärden att ge regionerna ansvaret för samordning av andra tolktjänster (avsnitt 7.5) i den föreslagna lagen. Dessa tekniska och juridiska åtgärder kan tillsammans minska gränsdragnings- och samordningsproblemen. SDR understryker vikten av att regeringen och regionerna samarbetar för att snarast möjligt införa ett gemensamt bokningssystem. Detta skulle öka effektiviteten och minska kostnaderna för alla inblandade.

Delaktighet vid utformning och genomförande av tolktjänst (7.4.1)

SDR instämmer till stor del i utredningens resonemang om att det mycket sällan finns skäl för tolkcentralen att avvika från den enskildes önskemål när det gäller tolkmetod. Till skillnad från utredningen anser SDR dock att det aldrig bör vara tolkcentralen som överprövar den enskildes preferens om tolkningsmetod. SDR anser att den person som är döv, hörselskadad eller har dövblindhet är bäst lämpad att bedöma vilken typ av tolk denne behöver. Vilken typ av tolkning som föredras kan också bero på situationen och de deltagande personerna.

SDR instämmer i utredningens resonemang i avsnitt 12.2 om att behovet av döva tolkar måste undersökas, men anser att en uppföljning inom fem år är för lång tid. SDR föreslår att frågan om döva tolkar ska utredas separat inom en kortare tidsram, inom två år efter det att den föreslagna lagen har trätt i kraft. Detta skulle möjligtvis också kunna utredas av den föreslagna nationella funktionen för samordning av tolktjänstfrågor. Det finns redan ett behov av döva tolkar och det finns utbildade döva tolkar, men regionerna har olika syn på nyttan av dem.

SDR betonar att det är mycket viktigt att tillgodose en persons önskemål om vilken person som ska tolka i en viss situation. Detta kan bero på att personen litar på och känner sig mer bekväm med en viss tolk, eller att tolken har expertis inom ett visst område. Regionerna bör se till att deras tolkbokningssystem gör det enkelt att begära en viss tolk och att individen alltid har möjlighet att önska en viss tolk.

SDR varnar för att det finns en stor risk för att regionerna kommer att överutnyttja möjligheten att tvinga användarna att använda distanstolkning av budgetskäl. Den explosiva expansionen av distanstolkning uppstod som en lösning för att utföra tolkuppdrag under Covid 19-pandemin, när personliga möten inte var möjliga. Distanstolkning lägger dock ett stort ansvar på tolkanvändaren att ordna ett samtal på distans, vilket tar tid från tolkuppdraget. Det leder också till en ökad minoritetsstress och osäkerhet om tolkningens kvalitet. När tolken och tolkanvändaren befinner sig på olika platser försämras samspelet mellan de två parterna med en överhängande risk för missförstånd.

I utredningens resonemang framförs att kostnadseffektivitet är ett skäl som gör att tolkcentralen får välja att genomföra uppdraget som distanstolkning. Detta resonemang och förslag är problematiskt eftersom det inte innehåller tillräckligt tydliga avgränsningar och lämnar ett väldigt stort utrymme för tolkcentralen att egenmäktigt avgöra frågan om distanstolkning. I utredningens behovsanalys finns en tydlig beskrivning av vilka problem som kan uppstå när distanstolkning används. Med utredningens förslag finns i praktiken inget som hindrar regioner att helt göra distanstolkning till norm av kostnadsskäl.

SDR menar att vissa regioner har utnyttjat pandemin för att permanent införa distanstolkning för dem som använder tolktjänsten. Region Västra Götaland har intagit den principiella ståndpunkten att permanent hålla fast vid distanstolkning när någon behöver tolk i kontakt med hälso- och sjukvården eller tandvården. Detta beslut fattades trots att samhället nu öppnar igen efter pandemin. Undantag

tillåts endast i vissa fall, och åtgärden motiveras utifrån resursskäl. SDR anser att detta är ett oacceptabelt tillvägagångssätt och ett tydligt missbruk av den höga grad av autonomi som lagen ger regionerna, eftersom den också ger regioner frihet att sänka den servicenivå som tolktjänsten tillhandahåller, när de vill. SDR beklagar att utredningen inte föreslår en mer skarp skrivning som innebär att den enskilde alltid själv ska avgöra tolkmetoden.

SDR påminner om att många av de svarande i utredningens beställda intervjustudie (se avsnitt 5.3.1) uppgav att de föredrar tolkar på plats eftersom de är mer tryggt. Distanstolkning ansågs vara ett andrahandsval eftersom det är mer ansträngande, ytligare och svårare att föra en flytande konversation.

SDR håller även med intervjupersoner som säger att en tolk på plats spelar en stödjande och avlastande roll i tolksituationen. Det är lättare att ha en tolk närvarande som kan hjälpa till med tekniska svårigheter eller förbereda den hörande personen, som kanske inte är bekant med tolksituationen. Att ha en person på plats känns också tryggt samt mer rätts- och patientsäkert, till exempel inom hälso- och sjukvården. En annan aspekt som flera intervjupersoner nämnde är att man inte alltid kan förlita sig på tekniken vid tolkning på distans. Det blir problematiskt för en döv person om den skrivtolkningen "släpar efter" eller om uppkopplingen inte är tillräckligt bra för att se teckenspråkstolken tydligt på skärmen. Det kan också vara lättare att be en tolk på plats gå åt sidan i samband med medicinska undersökningar som är av integritetskaraktär.

Trots att det tydligt framgår att en stor del av de intervjuade i behovsanalysen och att samtliga tre intresseorganisationer (Hörselskadades Riksförbund, Förbundet Sveriges Dövblinda och SDR) som utredningen samrått med ser distanstolkning som ett komplement till tolk på plats. Det är därför en besvikelse att utredningen inte tydligare avgränsade regionernas möjlighet att ensidigt påtvinga en person distanstolkning. Istället hade vi velat se en garanti för att den enskildes behov och preferenser ska styra beslutsfattandet. Detta måste beaktas i den fortsatta beredningen.

Viss ledsagning ska ingå i tolktjänst för personer med dövblindhet (7.4.2)

SDR:s målgrupp är bred, i den ingår även teckenspråkiga personer med dövblindhet. SDR tillstyrker förslaget om att det i den nya lagen ska tydliggöras att ledsagning ska ingå i tolktjänst för personer med dövblindhet och delar utredningens bedömning att det råder samstämmighet kring att ledsagning ingår som ett av tre delmoment vid dövblindtolkning. Vi ställer oss dock avvisande till den del av förslaget som begränsar momentet ledsagning vid dövblindtolkning genom att endast föreslå viss ledsagning vid dövblindtolkning. Denna begränsning skulle vidmakthålla de utmaningar för tolkanvändare och de gränsdragningsproblem mellan huvudmän som beskrivs i 5.2.3 och 5.3.2 och det finns inte heller några data som påvisar att detta skulle vara mer kostnadseffektivt för det offentliga totalt. Vi delar utredningens syn att stödet vid förflyttning vid dövblindtolkning dessutom är kvalificerat genom att det innehåller momenten syntolkning och tolkning av vad som sägs och på så sätt skiljer sig från andra ledsagarinsatser. Mot den bakgrunden avstyrker vi att denna begränsning skrivs in i kommande lagstiftning.

Prioriteringar får göras utifrån nytta och behov (7.4.3)

Utredningen har tydligt visat att tolkanvändare och tolkcentraler har olika syn på hur uppdrag ska prioriteras. Tolkanvändare som intervjuats av utredningen har uttryckt att de skulle prioritera uppdrag på ett annat sätt än vad tolkcentraler gör. Samtidigt anser tolkcentralerna att det är nödvändigt att ha fördefinierade och generella kriterier för prioriteringar för att upprätthålla ordning och rättvisa. Utan sådana kriterier befarar utredningen att uppdragen antingen skulle prioriteras i den ordning de kommer in eller att den som är bäst på att argumentera för sin sak prioriteras.

SDR skulle vilja se ytterligare förändringar för att se till att tolkanvändarna får större självständighet och att beslut om tolk inte fattas enbart på ekonomiska grunder. SDR anser att regionerna endast bör få

prioritera när det råder tolkbrist i form av att det inte finns en fysisk tolk tillgänglig för att fylla ett uppdrag, snarare än när det råder brist på medel.

SDR beklagar också att utredningen inte tillräckligt utförligt undersökte frågan om valfrihetstimmar. SDR föreslår därför att den föreslagna nationella funktionen för samordning av tolktjänstfrågor, får i uppdrag att övervaka hur effektiv prioriteringsbestämmelsen är, fem år efter det att den föreslagna lagen om vardagstolkning har trätt i kraft, i syfte att överväga hur man kan införa valfrihetstimmar.

SDR noterar att definitionen av tolkbrist som tolkcentralerna använder sig av varierar och kan inkludera faktorer som sjukfrånvaro, brist på pengar eller när andra uppdrag har prioriterats. Denna brist på enhetlighet gör det svårt att jämföra tolkanvändarnas situation i olika regioner och att identifiera och isolera enskilda orsaker till utebliven tolk. SDR anser också att det är vilseledande att rapportera om brist på tolkar om den verkliga orsaken är att tolkcentralen saknar resurser för att tillhandahålla dem, vilket i så fall bör kallas resursbrist. Slutligen är SDR djupt kritisk mot regioner som räknar det som en avbokning från tolkanvändarens sida när tolkanvändaren vill ha tolkning på plats men regionen endast erbjuder distanstolkning.

Samordning av övrig tolktjänst för döva, hörselskadade och personer med dövblindhet (7.5)

SDR tillstyrker delvis utredningens förslag om att tolkcentraler på frivillig basis ska fungera som samordnare och utförare av tolktjänst. Det är bra men inte tillräckligt, SDR har tidigare lyft frågan om att det bör vara obligatoriskt för regionerna att samordna beställningar kopplade till arbetslivs-tolkning. Ett obligatoriskt samordnaransvar för tolkning kopplad till arbetslivet bör övervägas i den fortsatta beredningen, av de anledningar som har förts fram i det särskilda yttrandet av SDR:s expert Isabella Hagnell Westermark.

Regionen ska få möjlighet att inrätta valfrihetssystem för tolktjänsten (7.8)

SDR stöder förslaget att införa ett alternativ till det nuvarande systemet för upphandling av tolktjänster, lagen om offentlig upphandling (LOU), som har tillämpats på ett negativt sätt i många regioner. Det har lett till negativa konsekvenser för alla berörda parter. Auktorisationssystem kan även vara ett alternativ. SDR vill med anledning av detta göra ett medskick. Oavsett vilket system regionerna tillåts eller väljer att använda måste systemet möjliggöra goda arbetsvillkor för de förvärvsarbetande tolkarna och möjlighet för bolagen att kunna fortsätta vara verksamma. Som exempel valde inget tolkföretag att lämna anbud vad gäller beredskapstolkning i region Stockholm på grund av vad som uppgavs vara prisdumpning men det är inte unikt för denna region. I de regioner som inte har egna anställda tolkar präglas hela tolkbranschen av stor osäkerhet eftersom många riskerar att förlora sina anställningar om bolaget inte hamnar högst upp i rangordningen.

Om klagomålshantering och tillsyn (7.9)

Utredningens förslag om en formaliserad process för hantering av klagomål och om att regionerna ska ge den klagande en förklaring till varför ärendet hanterades på ett visst sätt, är förvisso en liten förbättring av den nuvarande situationen. SDR hade dock föredragit en annan lösning. SDR vill se en möjlighet att överklaga ett avslag på en tolk som beror på hur regionerna har valt tolka begreppet vardagstolkning eller beslut om vilken aktör som är betalningsansvarig. Dessutom hade SDR velat se en tillsynsmyndighet som kan granska klagomål om tolktjänsten och, när kritiken är berättigad, objektivt beskriva hur regionerna kan hantera liknande frågor i framtiden. En sådan modell har visat sig fungera mycket bra inom den högre utbildningen, till exempel där högskolorna är mycket lyhörda för tillsynsbeslut från Universitetskanslersämbetet.

Om sekretess och tystnadsplikt (7.10)

SDR är bekymrade över att utredningen inte föreslår ett starkare sekretesskydd för tolkbokningar i Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). SDR hänvisar vidare till det särskilda yttrandet av SDR:s expert Isabella Hagnell Westermark under rubriken *Sekretess och personuppgiftsbestämmelser*.

Inga behov av att reglera behandlingen av personuppgifter i den nya lagen (7.11)

SDR avstyrker utredningens förslag om att det inte behövs en särskild lagparagraf som ger tolkcentraler befogenhet att behandla känsliga personuppgifter. SDR:s expert har under utredningen påtalat att EU:s allmänna dataskyddsförordning GDPR har tolkats felaktigt vad gäller definitionen av känsliga personuppgifter. Detta framgår även av det särskilda yttrandet. I Integritetsskyddsmyndighetens remissvar framgår att myndigheten i likhet med SDR hyser allvarliga tvivel om utredningens bedömning att tolkcentralernas administrativa verksamhet inte hanterar uppgifter om hälsa eller andra känsliga personuppgifter.

Utan en sådan lagbestämmelse är det mycket troligt att tolkcentraler bryter mot lagen om de har ett ärendehanteringssystem som tar emot och hanterar tolkförfrågningar och matchar en tolk till ett uppdrag. Med andra ord kommer tolkcentralerna inte att kunna utföra sitt kärnuppdrag. SDR vill uppmana regeringen att börja analysera hur förslagen förhåller sig till bestämmelserna i GDPR redan nu trots att förslaget fortfarande är ute på remiss.

En ny insats om bidrag till tolk för döva, hörselskadade och personer med dövblindhet (8.2)

Förslaget att slå samman två olika bidrag för tolkar i arbetslivet är en förbättring som SDR stöder. SDR tillstyrker förslaget om formen för bidraget. Det är uppenbart att den nuvarande strukturen med två separata bidrag är ineffektiv och inte fyller sitt syfte. Genom att slå ihop de två bidragen till ett kommer den övergripande processen att bli mer strömlinjeformad och effektiv. Vi vill dock påpeka att vi hade föredragit en annan form på bidraget.

SDR vill på sikt se att bidraget för arbetslivstolkning utformas som en timbank. Det innebär att bidraget beräknas i timmar i stället för i pengar. Anledningen till detta är att två personer som har lika stort behov av tolktimmar i ett sådant system inte behandlas likvärdigt sett till att utfallet leder till att de får samma antal tolktimmar. I stället kan två personer som får samma belopp i bidrag, i praktiken få olika antal tolktimmar. Detta beror helt enkelt på att deras arbetsgivare haft varierande framgång i att förhandla fram timpriser med tolkföretag. En timbank skulle möjliggöra en mer rättvis fördelning av resurserna, eftersom de som behöver fler tolktimmar skulle kunna få dem, oavsett om deras arbetsgivare har möjlighet att förhandla fram ett förmånligt timpris eller inte. SDR:s medskick inför kommande översyner är att utreda möjligheten att gå över till en timbank.

Bidragets storlek (8.2.4)

SDR stöder förslaget, men betonar att det inte kommer att tillgodose behoven hos alla tolkanvändare. Det finns en grupp tolkanvändare som har yrken med större kommunikationskrav och det är otillfredsställande att den offentliga sektorn inte kan erbjuda en helhetslösning för denna målgrupp. Detta problem sätter ekonomisk press på tolkanvändarna, som riskerar att hamna på efterkälken på arbetsmarknaden om ingen lösning hittas. En stor risk är att det fortsatt blir lagligt för arbetsgivare att välja bort tolkanvändare på grund av tolkkostnaderna.

SDR hade gärna sett att bidraget hade haft två nivåer på taket så att det också kunde ta hänsyn till behoven hos dem som har yrken med ett större krav på tolkning. SDR är vidare mycket positiva till utredningens förslag att indexera ersättningsbeloppet. Indexeringen av bidraget kommer att säkerställa att insatsen är hållbar och ändamålsenlig (uppfyller sitt syfte) över tid.

Andra bestämmelser som gäller för insatsen (8.2.5)

SDR avstyrker utredningens förslag att det inte ska vara möjligt att överklaga ett negativt beslut från Arbetsförmedlingens om en arbetstagares eller arbetsgivares begäran om tolkbidrag. SDR anser att sådana beslut kan ha en betydande inverkan på dövas möjligheter att få och behålla ett arbete och uppmanar regeringen att ompröva möjligheten till överklagande enligt förordning (2017:462) om särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga.

Närmare om hur Arbetsförmedlingens administrativa process kan utformas (8.2.6)

SDR stöder betänkandets förslag om att förenkla och effektivisera processen för registrering av tolkanvändare hos Arbetsförmedlingen, AF. SDR anser att denna förändring är avgörande för att effektivare kunna stödja tolkanvändare, som inte bör registreras som arbetssökande. Vi har fått indikationer på att AF håller på att genomföra denna förändring, och vi tror att det kommer att göra det lättare för tolkanvändare att få de tjänster de behöver.

Uppföljning och utvärdering av den nya insatsen (8.2.7)

SDR tillstyrker utredningens bedömning att det är nödvändigt att utvärdera den nya insatsen efter tre år, och tillägger att bidragets storlek och frågan om att införa ytterligare en nivå av tak för användare med yrken med större kommunikationskrav också bör ingå i översynen. SDR vill i sammanhanget betona att det är viktigt att det formella utvärderingsuppdraget inkluderar att även involvera företrädare för tolkanvändare inför och under översynen.

Översyn om ett samlat tolkstöd i utbildning för vuxna (9.3)

SDR stöder förslaget att se över möjligheterna att samla tolkresurser för vuxenutbildning. Möjligheten för tolkanvändare att delta i Komvux på lika villkor och på egna meriter har försumrats under många år. Detta är en djupt otillfredsställande ordning, särskilt med tanke på att även döva personer borde ha möjlighet att komplettera sina kvalifikationer. Utredningen har på ett korrekt sätt identifierat ett mycket allvarligt problem här som vi håller med om att det måste åtgärdas. Det blir allt vanligare med privat utbildning som finansieras med en kursavgift utan offentligt stöd, och detta sätter press på individer att ta ansvar för sin egen kompetensutveckling för att förbli relevanta på arbetsmarknaden. Detta kan bli kostsamt, särskilt om man tar hänsyn till tolkkostnader, och det är något som måste beaktas när man tar itu med frågan.

Den obokade distanstolkningen med teckenspråkstolk ska långsiktigt säkerställas (10.2)

SDR stöder förslaget om att säkerställa den långsiktiga finansieringen av obokad distanstolkning med teckenspråkstolk via förmedlingstjänsten för bildtelefoni. Detta är ett viktigt komplement till den ordinarie tolktjänsten. Det finns dock en risk för godtycklighet om tolken i förmedlingstjänsten bestämmer om ett möte är för strukturerat som i så fall medför till att samtalet inte genomförs och tolkanvändaren utelämnas. Detta drabbar också tolken som tvingas ta på sig rollen som beslutsfattare, trots att både Bildtelefoni.nets och tolkars uppdrag är att opartiskt förmedla det som sägs mellan parter i ett samtal.

En nationell funktion för samordning av tolktjänstfrågor ska inrättas (14.2)

SDR stöder förslaget att inrätta en nationell samordningsfunktion för tolktjänster. Vi vill dock påpeka att det finns ett visst problem förknippat med att Myndigheten För Delaktighet, MFD, även kommer att upphandla tolkservice till förtroendevalda i vissa organisationer, det vill säga Rikstolkstjänsten. Detta innebär att organisationer som företräder tolkanvändare kommer att bli starkt beroende av en aktör som de kommer att behöva bedriva lobbyverksamhet gentemot. SDR rekommenderar att regeringen överväger om denna specifika uppgift kan ges till en annan myndighet. Vi anser att det är problematiskt att alla frågor som har att göra med tolktjänst koncentreras till en enda instans och föredrar att just denna uppgift tilldelas en ur vårt perspektiv mer neutral part.

Sammantagna utgifter och finansiering (15.7.2)

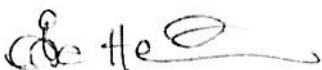
I utredningen konstateras det att Arbetsförmedlingen inte har använt alla 14 miljarder kronor som regeringen årligen har avsatt för stödinsatser som lönebidrag och Samhall (ramanslag 1:4). Det innebär att det de senaste åren varit mellan 0,8 till 1,2 miljarder kronor per år som gått oanvända.

Utredningen föreslår ändå att budgeten för Arbetsförmedlingen ökas med 0,3 miljarder kronor 2024 och med 0,4 miljarder kronor varje år från 2025 och framåt. Beloppen motsvarar vad utredningen beräknar att införandet av ett samlat och förstärkt tolkstöd i arbetslivet kommer kosta staten.

SDR anser att det är en bra idé att öka budgeten för Arbetsförmedlingen som utredningen föreslår och tillstyrker utredningens förslag. SDR ser också att det skulle vara fullt möjligt att finansiera förslaget om ett samlat och förstärkt tolkstöd i arbetslivet inom den befintliga ramen. Det går alltså att finansiera förslaget utan att öka budgeten. SDR ser ingen risk för att införandet av ett samlat och förstärkt tolkstöd i arbetslivet skulle tränga undan andra stödinsatser under ramanslag 1:4.

Vänliga hälsningar

Sveriges Dövas Riksförbund

Åsa Henningsson
Förbundsordförande